

EVALUAREA ELEVILOR CU CERINȚE EDUCAȚIONALE SPECIALE

CZU: 376.126

Mihaela TOMA

*Școala doctorală Științe Sociale și ale Educației,
Universitatea de Stat din Moldova*

EVALUATION OF SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS CHILDREN

In this article will be addressed methods specify of evaluation in the instructional-therapeutic-educational and recovery process of children with special educational needs, explained both theoretically and through examples of good practice from the didactic experience. The application of evaluation, methods in the education of children with special educational needs are performed taking into account the particularities of each student, related to the type and degree of deficiency, highlighting the discrepancy between mental and chronological age, as well as the potential that everyone has and its valorification in the teaching-learning-evaluation triad, by individualizing the educational process, flexibility and permanent adaptation to children's needs. Also, aspects related to the traditional evaluation process will be identified in order to compare it with that of the virtual learning environment.

Keywords: *education evaluation, special education needs children, educational process, therapy and recovery.*

Evaluarea în învățământul special are caracter multidimensionat și include: evaluarea medicală, psihologică, pedagogică și socială în scopul stabilirii tipului și gradului de deficiență, iar din perspectiva dominant psihopedagogică – evaluarea curriculară, psihodiagnoză și predicția școlară. Specificul evaluării educaționale constă în diversitatea tipurilor de informații pe care cadrele didactice le utilizează pentru a preveni eventualele problemele și a sprijini fiecare elev cu CES în procesul de învățare în cadrul școlilor de masă.

Pentru garantarea unei evaluări complexe, eficiente, este necesară raportarea la aspectele esențiale legate de educația specială care vor alcătui și coordonate ale activității de evaluare: educația specială este centrată pe nevoile individuale ale copiilor, intervențiile în cadrul educației speciale au un caracter individualizat polivalent. Ea este diversificată, oferind o multitudine de oportunități copilului cu nevoi speciale, este comprehensivă.

Literatura de specialitate indică asupra a 8 componente importante ale evaluării școlare, care urmează a fi valorificate inclusiv în evaluarea progresului școlar al elevi-

lor cu CES. Aceste 8 variabile sunt: *obiectul evaluării* (ce vom evalua, tipuri de procese/rezultate/produse); *criteriile evaluării* (în raport cu ce se evaluează); *operațiile evaluării* (ce pași trebuie de făcut); *strategiile* (proiectarea și coordonarea acțiunilor); *tipurile/formele de evaluare*; *metodele, tehnicile, instrumentele* (cum vom evalua); *timpul evaluării* (înainte, în timpul sau după acțiunea/intervenția educațională); *agenții evaluării* (factori de conducere, cadre didactice, elevi, experți etc.) [1, p.89].

Astfel, în proiectarea activității de evaluare educațională a elevilor cu CES incluși în învățământul general, cadrul didactic va porni de la câteva întrebări esențiale: Ce voi evalua? Pentru ce voi evalua? Cum voi evalua? Cu ce voi evalua? Pe ce bază voi evalua?

O evaluare eficientă ajută profesorii și elevii să aprecieze gradul în care au fost atinse obiectivele, precum și progresele școlare referitoare la dificultățile de învățare. Aceste aspecte pot însuma esența unei acțiuni educative care vizează două direcții fundamentale ale educației incluzive: evaluare și intervenție. În contextul educației incluzive, intervenția educațională este întotdeauna realizată plecând de la evaluarea educațională.

Evaluarea educațională trebuie să vizeze următoarele: să fie sistematică și continuă, integrată în actul predării actuale, să fie reală în conținut și în performanțele preconizate; să aibă întâietate evaluarea de progres (achizițiile individuale); progresia învățării să se facă remarcată prin standarde și descriptori de performanță; elevii să se autoaprecieze, dar să-i aprecieze și pe colegii lor.

De remarcat că, în viziune incluzivă, evaluarea pedagogică trebuie înțeleasă ca un proces complex, continuu de măsurare, apreciere, analiză și interpretare a datelor privind progresul elevului în procesul de învățare.

Dacă privim toate aceste aspecte în contextul educației incluzive, atunci profesorul va trebui să fie pregătit să cunoască elevul cu CES, să aprecieze/evalueze cunoștințele pe care le are elevul, să acționeze în procesul de învățare pentru ameliorarea dificultăților elevului, să asigure modalitățile de înregistrare a progresului în învățare.

Atât Concepția evaluării rezultatelor școlare, cât și Curriculumul școlar, recomandă integrarea în procesul educațional a procedurilor de evaluare inițială, continuă/formativă și a celor de evaluare finală/normativă, dar indică asupra necesității deplasării de accent de la evaluarea rezultatelor finale ale învățării la evaluarea procesului de învățare și a urmăririi consecvente a progresului fiecărui elev.

Din aceste considerente, este important ca profesorii să facă o distincție clară și să înțeleagă exact rolul și funcția fiecărui tip de evaluare, și anume că:

- evaluarea inițială reprezintă strategia de măsurare-apreciere-decizie realizată la începutul unei secvențe a procesului de învățământ pentru stabilirea unui punct „*de plecare*” ce ar servi drept reper la evaluarea progresului școlar (*detectarea potențialului de instruire, dezvoltare și educare, adică a zonei dezvoltării proxime a elevului/ copiilor cu CES*);
- evaluarea continuă/formativă este axată pe procesul de formare a competențelor și trebuie să urmărească progresul fiecărui elev;

- evaluarea finală/normativă verifică și constată, la anumite etape, nivelul atins de elevi în procesul de formare.

În această ordine de idei, evaluarea inițială trebuie să îndeplinească o serie de condiții: să se realizeze în diferite contexte și prin diferite metode, prin aplicare de teste, observare, chestionar, interviu cu părinții, grile de observare etc.

Evaluarea formativă are un rol deosebit de important în procesul de formare a competențelor și asupra necesității utilizării prioritare a acestora în procesul de evaluare a rezultatelor școlare.

În actul evaluării, în special în cazul elevului cu CES, nu vom ține cont doar de răspunsul dat de elev într-o situație problematică, dar vom încerca să apreciem modul de gândire, factorii care au condiționat anume acest răspuns [1, p.91].

Tehnica de evaluare reprezintă modalitatea prin care cadrul didactic declanșează și orientează obținerea din partea elevilor a răspunsurilor la itemii formulați. Distingem tehnici de evaluare „obiective” și tehnici de evaluare „subiective” etc.

Instrumentul de evaluare este o probă, o grilă, un chestionar, un test de evaluare care se compune, de regulă, din mai mulți itemi. Pentru evaluarea continuă a rezultatelor școlare ale copiilor cu CES, specialiștii recomandă proiectarea și realizarea preponderentă a două modele de evaluare: evaluarea prin raportare la individ, care măsoară progresul individual al elevului pe parcursul procesului său unic de dezvoltare și învățare; evaluarea prin raportare la curriculum, prin care se apreciază performanțele elevului în procesul de parcurgere a curriculumului (general sau adaptat).

În ambele cazuri se va proceda la o abordare flexibilă a examinării și notării, iar accentul se va pune pe o evaluare globală, continuă și formativă, pe ceea ce elevii sunt capabili să demonstreze în termeni de produs al activității lor, și nu pe ceea ce nu pot face, din cauza dizabilității lor [1, p.93-94].

Metodele pot fi clasificate în două mari categorii: metode tradiționale și metode complementare. Din categoria metodelor tradiționale de evaluare fac parte: probele orale, probele scrise și probele practice. *Evaluarea orală* presupune efectuarea unei conversații prin care profesorul constată cantitatea și calitatea educației. *Verificarea scrisă* constă în suporturi scrise (lucrări de control etc.). *Probele practice* necesită aplicarea cunoștințelor teoretice însușite, prin exersarea deprinderilor și priceperilor anterior dezvoltate.

Metode complementare de evaluare (moderne/alternative), care se referă la individualizarea actului educativ prin suportul suplimentar oferit elevului, sunt: observarea sistematică a activității și a comportamentului elevilor, referatul, investigația, proiectul, portofoliul și autoevaluarea.

Observarea sistematică a comportamentului elevilor pe parcursul activităților didactice este o tehnică de evaluare care oferă profesorului o diversitate de informații necesare: fișa de evaluare (calitativă), scara de clasificare și lista de control/verificare.

Fișa de evaluare este completată de către profesor, în ea cumulându-se date relevante despre evenimentele cele mai importante pe care profesorul le distinge în comportamentul sau în acțiunile elevilor săi.

Scara de clasificare totalizează un set de caracteristici (comportamente) ce trebuie examinate prin evaluare, alături de un anumit tip de scară, de obicei scara Likert, prin intermediul căreia elevului îi sunt expuse un număr de enunțuri. Lista de control (verificare) prevede prezența sau absența unei caracteristici, comportamente, fără a enunța o judecată de valoare.

Referatul permite o anticipare expresivă a învățării și sesizarea unor indicatori de performanță individuală a elevului, făcându-se referire la motivația lui pentru învățare și la gradul de implicare în activitățile propuse.

Investigația prezintă oportunitatea elevului de a gestiona prin creativitate și inovație cunoștințele dobândite în situații noi și variate, pe parcursul unei activități sau a unui șir de activități educative.

Proiectul însumează o metodă cuprinzătoare de evaluare individuală sau de grup, utilă pentru evaluarea sumativă. Subiectul este stabilit de către profesor, dar după ce se obișnuiesc cu acest tip de proiect elevii pot alege ei singuri varianta potrivită.

Proiectul se referă la corelația dintre activitățile școlare și situațiile din viața reală; el poate fi combinat cu autoevaluarea, evaluarea colegială și cu jurnalul reflexiv.

Portofoliul este o metodă de evaluare complexă, longitudinală, propus pentru o perioadă mai lungă de timp. Portofoliul poate conține: lucrări scrise, teste, chestionare, compuneri, fișe de lucru, proiecte, informații despre activitățile extrașcolare la care elevul a participat.

Autoevaluarea – formele existente își găsesc o completare oportună în evaluarea de sine, în străduința fiecărui elev (dar și a profesorului) de autoevaluare. Autoevaluarea este benefică, întrucât contribuie la cunoașterea de sine (autocunoaștere) și la progresul conștiinței de sine (autoconștiinței), două elemente primează, se îmbină și acționează Eul concret.

Calitățile primordiale ale unui instrument de evaluare sunt: validitatea, fidelitatea, obiectivitatea și aplicabilitatea. La utilizarea testelor ca important instrument de evaluare în procesul școlar poate fi prevăzut și un potențial risc în momentul în care în proiectarea acestora nu se ține cont de calitățile acestora, calități absolut necesare în condițiile în care se dorește realizarea unei evaluări optime.

Evaluarea performanțelor școlare în mediile educaționale digitale se ghidează după apariția tehnologiilor interactive prin care se pot forma clase virtuale în care se practică instruirea elevilor.

În literatura de specialitate se întâlnesc următorii termeni cu referire la tehnologie în raport cu evaluarea performanțelor școlare: evaluarea îmbogățită cu aportul tehnologiei, evaluarea cu ajutorul computerului, evaluarea web, e-evaluarea, evaluarea online [2].

În această fază de digitalizare a evaluării s-au dezvoltat numeroase aplicații ce facilitează elaborarea de teste obiective administrate cu ajutorul calculatorului de către profesori, astfel dezvoltându-se notarea și analiza cantitativă a rezultatelor școlare.

Evaluarea perfecționată prin contribuția tehnologiei le favorizează profesorilor, elevilor: valorificarea exprimării multimodale (text, imagine, sunet, mișcare), sti-

mularea competențelor metacognitive prin susținerea autoevaluării și interevaluării, flexibilitate crescută (spațială, temporală, dar și colaborativă), evaluarea capacității de rezolvare a problemelor complexe, feedback-ul permanent (sincron și asincron), inovații în stocarea informațiilor obținute prin intermediul evaluării și diversificarea informațiilor despre comportamentul elevilor în timpul învățării și evaluării [3].

Metodele de evaluare pot fi îmbogățite în mediul virtual: portofoliul, proiectul, autoevaluarea și evaluarea colegială (interevaluarea), jurnalul reflexiv etc.

Portofoliile digitale sau electronice sunt caracterizate prin generozitatea spațiului și a modalităților de exprimare, dinamism, oportunități colaborative suplimentare în cazul utilizării platformelor și a resurselor online, susținerea proceselor de reflecție care pot determina schimbări în comportamentele de învățare ale elevilor, orientându-i spre autoreglare.

În cazul elevilor cu CES, optăm deseori pentru o astfel de metodă de evaluare, în contextul epidemiologic actual, în care se regăsesc fișele de lucru rezolvate, diferite teste de evaluare, lucrări artistic-plastice cu care au participat la concursuri online.

C.Ceobanu identifică fenomenul de E-learning global (Învățarea electronică) și termenii „democratizare” digitală, dar și „segregare” digitală; activitățile devin mai flexibile și adaptabile, sunt expuse prin intermediul internetului; crește nivelul de interactivitate; se dezvoltă elementele de multimedia on-line (apar baze de date ce includ obiecte cognitivist-constructiviste care constituie baza dezvoltării cursurilor on-line) [4].

În cazul copiilor cu deficiențe fizice și senzoriale, învățarea asistată de calculator determină creșterea independenței în învățare; în special copiii cu dificultăți severe în învățare pot beneficia de folosirea computerului în grupuri mici (adesea cu ajutorul adultului), astfel încât competențele sociale și abilitățile de comunicare să poată fi dezvoltate/consolidate.

Proba de evaluare finală (testul) pentru elevul cu CES, care a studiat în baza curriculumului modificat, o elaborează profesorul la clasă, care a elaborat și a realizat cu elevul, pe parcursul anului de studii, curriculumul individualizat.

Proba de evaluare se elaborează, ținându-se cont de rigorile docimologice, în conformitate cu obiectivele și finalitățile stabilite în PEI. Elevii cu CES, părinții sau alți reprezentanți legali ai acestora sunt informați despre procedurile și condițiile de susținere a probelor de evaluare finală.

În concluzie: Evaluarea școlară nu este doar o metodologie educațională, ci o caracteristică definitorie a ființei umane. Este necesar ca actul evaluării să fie cât mai autentic, realizat în funcție de particularitățile individuale de dezvoltare a copilului, racordat la curriculumul individualizat al acestuia, pentru o perioadă concretă. În selectarea metodelor și tehnicilor de evaluare, cadrul didactic urmează să țină cont de funcțiile evaluării autentice.

Referințe:

1. GÎNU, D. coord. [et al.] *Educația incluzivă*: Suport de curs pentru formarea continuă a cadrelor didactice în domeniul educației incluzive centrate pe copil. Chișinău: Lyceum, 2016. 128 p.
2. CEOBANU, C., CUCOȘ, C., ISTRATE, O., PÂNIȘOARĂ, I.O. *Educația digitală*. Iași: Polirom, 2020.
3. NEMȚANU, C., GHERGUȚ, A. *Psihopedagogie specială*. Ghid practic pentru învățământul deschis la distanță. Iași: Polirom, 2000.
4. CEOBANU, C. *Învățarea în mediul virtual*. Ghid de utilizare a calculatorului în educație. Iași: Polirom, 2016.